

**Wyrok z dnia 14 maja 1997 r.
II UKN 93/96**

Zakres zastosowania ustawy z dnia 14 grudnia 1990 r. o rewaloryzacji emerytur i rent dla osób, które ukończyły 80 lat oraz o zmianie niektórych przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym (Dz.U. Nr 92, poz. 540) obejmuje jedynie rewaloryzację emerytur, rent inwalidzkich oraz rent rodzinnych przysługujących osobom, które 80 lat ukończyły do dnia 31 grudnia 1990 r. i nie może być rozszerzany na ustalenie prawa lub wysokości rent rodzinnych dla członków ich rodziny.

Przewodniczący SSN: Andrzej Kijowski (sprawozdawca), Sędziowie SN: Zbigniew Myszka, Maria Tyszel.

Sąd Najwyższy, z udziałem prokuratora Prokuratury Krajowej Jana Szewczyka, po rozpoznaniu w dniu 14 maja 1997 r. sprawy z wniosku Zbigniewa J. przeciwko [...] Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowych w G. o wysokość renty rodzinnej, na skutek kasacji Rzecznika Praw Obywatelskich [...] od wyroku Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z dnia 17 lipca 1996 r. [...]

1. u c h y l i ł zaskarżony wyrok oraz poprzedzający go wyrok Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z siedzibą w Gdyni z dnia 8 maja 1996 r. [...];

2. u c h y l i ł wyrok Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku z siedzibą w Gdyni z dnia 22 listopada 1995 r. [...] w części uchylającej decyzję [...] Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowych w J. z dnia 22 marca 1995 r. [...] i oddalił odwołanie wnioskodawcy od tej decyzji.

U z a s a d n i e n i e

[...] Dyrekcja Okręgowa Kolei Państwowych w G., decyzją z dnia 22 marca 1995 r. przyznała wnioskodawcy Zbigniewowi J., urodzonemu 7 lipca 1943 r., inwalidzie I grupy od dzieciństwa, kolejową rentę rodzinną po ojcu Bronisławie, zmarłym w dniu 28 lutego 1995 r., ustalając jej wysokość z uwzględnieniem przepisów art. 11 i 12 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.), tj. obliczając wysokość renty inwalidzkiej, jaka przysługiwałaby zmarłemu w myśl art. 11 ustawy (a więc m.in. przeliczając staż pracy zmarłego wskaźnikiem 1,3 za każdy rok pracy) oraz określając - stosownie do art. 12 ust. 1 pkt 1 ustawy - wysokość renty rodzinnej na 85% świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu. W odwołaniu od tej decyzji wnioskodawca domagał się ustalenia renty rodzinnej od świadczenia przysługującego zmarłemu w myśl przepisów ustawy z dnia 14 grudnia 1990 r. o rewaloryzacji emerytur i rent dla osób, które ukończyły 80 lat oraz o zmianie niektórych przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym (Dz. U. Nr 92, poz. 540), gdyż ustawa ta ustalała korzystniejsze zasady rewaloryzacji świadczeń (np. przeliczenia stażu pracy

wskaźnikiem 1,5) oraz korzystniejsze zasady ich wymiaru.

Sąd Wojewódzk-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 22 listopada 1995 r. [...] uchylił zaskarżoną decyzję i sprawę przekazał kolejowemu organowi rentowemu do ponownego rozpoznania. W uzasadnieniu wyroku Sąd stwierdził, że skoro zmarły ojciec wnioskodawcy pobierał emeryturę w wysokości wynikającej z ustawy o rewaloryzacji świadczeń dla osób, które ukończyły 80 lat, to według art. 5 ust. 1 tej ustawy powinna być również ustalona sporna renta rodzinna.

Wykonując powyższy wyrok, kolejowy organ rentowy decyzją z dnia 9 stycznia 1996 r. ustalił wnioskodawcy rentę rodzinną na podstawie ustawy o rewaloryzacji emerytur i rent dla osób, które ukończyły 80 lat. Chociaż określony w art. 4 ustawy sposób obliczenia świadczenia, jakie przysługiwałoby zmarłemu był korzystniejszy, to renta rodzinna w wysokości 75% świadczenia przysługującego zmarłemu okazała się niższa od ustalonej decyzją z dnia 22 marca 1995 r. Wnioskodawca odwołał się więc od ponownej decyzji, wnosząc o przywrócenie mu renty rodzinnej w wysokości ustalonej pierwotną decyzją.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie wyrokiem z dnia 8 maja 1996 r. [...] podkreślając w jego motywach, że choć kwota renty rodzinnej ustalona decyzją z dnia 9 stycznia 1996 r. jest niższa niż pierwotnie naliczona, to odpowiada ona przepisom obowiązującego prawa. Rewizję wnioskodawcy od tego orzeczenia oddalił Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku wyrokiem z dnia 17 lipca 1996 r. [...]. Sąd Apelacyjny podzielił w całości stanowisko Sądu pierwszej instancji, a nawet stwierdził, że gdyby wyrok Sądu Wojewódzkiego uwzględniał odwołanie, to i tak zostałby w instancji rewizyjnej zmieniony jako naruszający prawo.

Z kasacją od powyższego wyroku wystąpił w dniu 30 grudnia 1996 r. Rzecznik Praw Obywatelskich i zarzucając naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 1 i art. 14 ustawy z dnia 14 grudnia 1990 r. oraz art. 12 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 17 października 1991 r., domagał się - na podstawie art. 12 ust. 3 ustawy z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie kodeksu postępowania cywilnego... (Dz. U. Nr 43, poz. 189) w związku z art. 393¹ pkt 1 oraz art. 393¹⁵, art. 393¹⁹ i art. 477¹⁴ § 1 KPC - uchylenia zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Wojewódzkiego w Gdańsku z dnia 8 maja 1996 r., a także wyroku Sądu Wojewódzkiego w Gdańsku z dnia 22 listopada 1995 r. w części uchylającej decyzję [...] Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowych w G. z dnia 22 marca 1995 r. i oddalenia odwołania wnioskodawcy od tej decyzji.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej zwrócono uwagę, że zmarły w dniu 28 lutego 1995 r. ojciec wnioskodawcy pobierał kolejową emeryturę, zrewaloryzowaną na podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 1990 r., a więc kolejowy organ rentowy w decyzji z dnia 22 marca 1995 r. prawidłowo ustalił prawo wnioskodawcy do renty rodzinnej na podstawie ustaw z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) i z dnia 28 kwietnia 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin (Dz. U. Nr 23, poz. 99 ze zm.) oraz ustawy rewaloryzacyjnej z dnia 17 października 1991 r. Błędne jest natomiast stanowisko wyrażone we wszystkich trzech wyrokach wydanych w niniejszej sprawie, iż wnioskodawcy przysługuje renta rodzinna na podstawie art. 5 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1990 r. o rewaloryzacji emerytur i rent dla osób, które ukończyły 80 lat.

Przepis art. 1 tej ustawy wyraźnie bowiem ograniczył jej zakres podmiotowy tylko do osób, które 80 lat ukończyły w dniu wejścia ustawy w życie bądź do dnia 31 grudnia 1990 r., a jej zakres przedmiotowy jedynie do rewaloryzacji (przeliczenia) przysługujących im świadczeń. Rewaloryzacja emerytur i rent na zasadach określonych w art. 3-5 tej ustawy nie dotyczyła więc osób, które 80 lat ukończyły po 31 grudnia 1990 r., ani też rent rodzinnych rewaloryzowanych według tej ustawy po osobach zmarłych po wymienionej dacie. W sprawach takich świadczeń należało zatem - stosownie do art. 14 ustawy - stosować odpowiednie przepisy wymienione w jej art. 1, tj. przepisy powszechnie obowiązujące.

Obowiązująca w dacie zgłoszenia wniosku o rentę rodzinną ustawa z dnia 17 października 1991 r. przewidywała zresztą w art. 27 ust. 5, że renty rodzinne zrewaloryzowane wcześniej według ustawy dla "osiemdziesięciolatków", zostaną ponownie przeliczone na zasadach powszechnej rewaloryzacji, określonych w art. 30 ust. 1, tj. między innymi z uwzględnieniem wymiaru 85% świadczenia dla jednej osoby uprawnionej do renty rodzinnej. Gdyby więc wnioskodawca spełniał nawet warunki do pobierania renty rodzinnej zrewaloryzowanej według ustawy z dnia 14 grudnia 1990 r., to i tak zostałaby ona później przeliczona na podstawie art. 30 ust. 1 ustawy rewaloryzacyjnej z 17 października 1991 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich podkreślił, że stan faktyczny stanowiący podstawę wydania zaskarżonego wyroku jest pełny i nie zachodzi potrzeba przeprowadzenia dodatkowych dowodów, a to usprawiedliwia wniosek o wydanie orzeczenia co do istoty sprawy (art. 393¹⁵ KPC).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja jest dopuszczalna i uzasadniona. W odniesieniu do pierwszej kwestii zauważyć należy, że zaskarżony wyrok Sądu drugiej instancji, oddalający rewizję wnioskodawcy, został wydany w dniu 17 lipca 1996 r., a więc po dniu wejścia w życie ustawy z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego, rozporządzeń Prezydenta Rzeczypospolitej - Prawo upadłościowe i Prawo o postępowaniu układowym, Kodeksu postępowania administracyjnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 43, poz. 189). Od wspomnianego wyroku przysługuje zatem kasacja zgodnie z art. 11 ust. 3 ustawy, chyba że przedmiotowa sprawa należałaby do kategorii, dla której ustawa wyłącza skargę kasacyjną. Wyłączenie takie obejmuje w szczególności sprawy o świadczenia, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż pięć tysięcy złotych (art. 393 pkt 1 KPC). W niniejszej sprawie wartość przedmiotu sporu i przedmiotu zaskarżenia są równe, a ich pieniężny wyraz przedstawia się symbolicznie, gdyż taką skalę ma różnica między wskaźnikami wysokości świadczenia ustalonymi wnioskodawcy w decyzji kolejowego organu rentowego z dnia 22 marca 1995 r. (113,55) i w decyzji z dnia 9 stycznia 1996 r. (113,24). Mimo to kasacja jest dopuszczalna, gdyż przedmiotem sporu nie jest świadczenie, lecz ustalenie przysługującego wnioskodawcy prawa do renty rodzinnej, a w szczególności ustalenie prawnej podstawy tego uprawnienia.

W tej kwestii rację ma Rzecznik Praw Obywatelskich, że wszystkie trzy wyroki wydane w niniejszej sprawie są obarczone błędną wykładnią obowiązującego prawa. Wspomniane orzeczenia przyjęły bowiem założenie, że skoro zmarły ojciec

wnioskodawcy pobierał emeryturę w wysokości wynikającej z przepisów ustawy z dnia 14 grudnia 1990 r. o rewaloryzacji emerytur i rent dla osób, które ukończyły 80 lat oraz o zmianie niektórych przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym (Dz. U. Nr 92, poz. 540), to również renta rodzinna dla wnioskodawcy powinna być ustalona na podstawie tej ustawy. Tymczasem jej przepis art. 1 wyraźnie i jednoznacznie stanowi, że ustawa ma zastosowanie do rewaloryzacji emerytur, rent inwalidzkich i rent rodzinnych, przysługujących osobom, które ukończyły lub do dnia 31 grudnia 1990 r. ukończą 80 lat. Zakresem zastosowania tej ustawy był zatem objęty ojciec wnioskodawcy Bronisław, urodzony 23 września 1909 r. i pobierający w dniu jej wejścia w życie (tj. 1 października 1990 r.) emeryturę przyznaną na podstawie ustawy z dnia 28 kwietnia 1983 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników kolejowych i ich rodzin (Dz. U. Nr 23, poz. 99 ze zm.). Jego emerytura została też na zasadach ustawy z dnia 14 grudnia 1990 r. zrewaloryzowana decyzją kolejowego organu rentowego z dnia 25 lutego 1991 r. W trybie przepisów powołanej ustawy nie mógł być natomiast rozpatrywany wniosek o rentę rodzinną po Bronisławie J., zmarłym w dniu 28 lutego 1995 r., jaki syn Zbigniew J., urodzony 7 lipca 1943 r., inwalida I grupy, złożył w dniu 7 marca 1995 r. Wniosek ten był przez kolejowy organ rentowy w decyzji z dnia 22 marca 1995 r. prawidłowo kwalifikowany prawnie w świetle przepisów ustawy z dnia 28 kwietnia 1983 r., ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) oraz ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.), stanowiącej w art. 12 ust. 1 pkt 1, że renta rodzinna dla jednej osoby uprawnionej wynosi 85% świadczenia, które przysługiwałoby zmarłemu. Uchylenie tej decyzji w wyroku Sądu Wojewódzkiego z dnia 22 listopada 1995 r. z równoczesnym nakazaniem kolejowemu organowi rentowemu, aby należną wnioskodawcy rentę rodzinną ustalił na podstawie art. 5 ust. 1 pkt 1 ustawy o rewaloryzacji świadczeń dla osób, które ukończyły 80 lat, było więc bezpodstawnym wyjściem poza jej podmiotowy i przedmiotowy zakres zastosowania.

Powyższy błąd został powtórzony przez Sąd Wojewódzki i Sąd Apelacyjny w Gdańsku w postępowaniu wywołanym zaskarżeniem przez wnioskodawcę ponownej decyzji kolejowego organu rentowego z dnia 9 stycznia 1996 r., która wykonując dyrektywy zawarte w wyroku z dnia 22 listopada 1995 r. ustaliła sporną rentę rodzinną w wysokości niższej od określonej w pierwotnej decyzji. Zaskoczony, czy wręcz zdumiony takim obrotem sprawy wnioskodawca demonstrował w swych pismach procesowych poczucie wielkiej krzywdy i z powołaniem się na zasadę prawa wyboru korzystniejszego świadczenia wnosił o "przywrócenie" mu renty rodzinnej w poprzedniej wysokości. Sądy obu instancji słusznie natomiast wskazywały, że wnioskodawca nie ma prawa do dwóch świadczeń z różnych tytułów i w różnej wysokości, więc nie może być mowy o wybieraniu jednego z nich. Innymi słowy, wnioskodawca może korzystać jedynie ze świadczenia przysługującego mu na podstawie przepisów prawa. Rzecz jednak w tym, że podstawa tego świadczenia została w zaskarżonych wyrokach ustalona z naruszeniem przepisów wskazanych w skardze kasacyjnej.

Skoro zaskarżonym orzeczeniom nie zarzuca się naruszenia również przepisów prawa procesowego, to należało - zgodnie z wnioskiem kasacji - orzec co do istoty sprawy, doprowadzając do sytuacji, w której uprawnienie wnioskodawcy byłoby ustalone według pierwotnej decyzji kolejowego organu rentowego z dnia 22 marca 1995

r. Wymagało to uchylenia nie tylko zaskarżonego wyroku i poprzedzającego go wyroku Sądu Wojewódzkiego w Gdańsku z dnia 8 maja 1996 r., ale także uchylenia pierwszego wyroku Sądu Wojewódzkiego w Gdańsku z dnia 22 listopada 1995 r. w części uchylającej decyzję [...] Dyrekcji Okręgowej Kolei Państwowych w G. z dnia 22 marca 1995 r. [...] i oddalenia odwołania wnioskodawcy od tej decyzji. Podkreślić trzeba, że wyrok Sądu Wojewódzkiego w Gdańsku z dnia 22 listopada 1995 r. nie kończył postępowania w sprawie, więc nie mógł być zaskarżony rewizją nadzwyczajną na podstawie art. 417 § 1 KPC (w brzmieniu sprzed 1 lipca 1996 r.), ani też po tej dacie na podstawie art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego... Mogło to nastąpić jedynie na podstawie art. 12 ust. 3 tej ustawy, a więc w związku z kasacją od wydanego w ponownym postępowaniu wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 17 lipca 1996 r. i uprawomocnionego w dniu 23 września 1996 r. Wynika stąd, że w ramach kasacji wniesionej w sześciomiesięcznym terminie od uprawomocnienia się wyroku wydanego w drugiej instancji po dniu 1 lipca 1996 r., może być kwestionowany nie tylko zaskarżony wyrok i bezpośrednio poprzedzający go wyrok sądu pierwszej instancji, ale także wcześniejsze orzeczenie kasatoryjne, przekazujące sprawę do ponownego rozpoznania i udzielające sądowi lub organowi rentowemu błędnych wytycznych co do wykładni obowiązujących przepisów prawa.

Z wyżej wskazanych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 393¹⁵, art. 393¹⁹ i art. 477¹⁴ § 1 KPC w związku z art. 12 ust. 3 ustawy z dnia 1 marca 1996 r. o zmianie Kodeksu postępowania cywilnego orzekł jak w sentencji.

=====